

STOCKHOLM RUNAWAY PRODUCTIONS

**Fallstudier av ekonomin för fem filmproduktioner
med Stockholmsanknytning och en diskussion om
ekonomiska betydelsen av en filmfond i Stockholm**

November 2014

Analys genomförd av Cloudberry Communications på uppdrag av
Stockholm Business Region

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	3
OM UPPDRAGET OCH DESS SYFTE	4
UNDERSÖKNINGENS GENOMFÖRANDE.....	4
2. EFFEKTER AV FILMPRODUKTION	5
3. FILMPRODUKTION I SVERIGE OCH STOCKHOLM-MÄLARDALSREGIONEN	8
LÖNSAMHET OCH FINANSIERING	8
REKLAM- OCH INFORMATIONSFILM - EN MOTOR FÖR STOCKHOLM-MÄLARDALEN	9
FILMPRODUKTIONER I REGIONER OCH UTLANDET	10
4. FALLSTUDIER.....	11
MONICA Z (2013).....	11
TOMMY (2014)	12
GENTLEMEN OCH GANGSTERS (2014)	13
DEN ALLVARSAMMA LEKEN (2015)	15
ELD OCH LÅGOR (PLANERAS FÖR PRODUKTION UNDER 2015)	16
5. VAD BLIR SKILLNADEN MED EN STOCKHOLMSBASERAD FILMFOND?	17
6. SUMMERING.....	18
KÄLLOR	19

1. Inledning

Svensk film upplever sedan flera år en framgångsvåg med ett stort antal producerade svenska filmer som varje år når sin publik. Framgången till trots är det ekonomiskt fortfarande ett riskabelt företag att producera spelfilm. Frågan om finansiering är central för i princip alla produktioner.

För inte så många år sedan var Stockholmsregionen den självklara platsen för filmproduktion i Sverige. Går vi tillbaka snart 100 år i tiden var Stockholm, med Filmstaden i Råsunda, en internationell förebild för filmproduktion med koppling till namn som Greta Garbo, Mauritz Stiller och Victor Sjöström.

Under 2000-talet har filmproduktionen i Sverige allt mer kommit att flytta från Stockholm och knyts till några av de regionala filmcentrum som etablerats runt om i landet. De större är Film i Skåne och Film i Väst, båda med finansieringskapacitet och, för svenska mått mätt, betydande filmfonder. Regionalisering av filmbranschen är också, mer eller mindre, en följd av EU:s satsningar på regioner, kluster och i detta fall kreativa näringar. Flera av de svenska filmcentrumen har EU-finansiering. Filmregionerna har också fått stor uppmärksamhet via några profilerande och internationellt uppmärksammade produktioner såsom Bron och Wallander för Film i Skåne och regissörer som Trier och Moodysson för Film i Väst.

Regionaliseringen av filmproduktionen och att Stockholm saknar en filmfond – vilket alla andra svenska filmregioner kan erbjuda – innebär att många produktioner hamnar på andra platser än i Stockholm. Eftersom finansiering är en så betydelsefull faktor för beslut om var och hur en produktion görs, innebär att Stockholm missar eller förlorar åtskilliga möjligheter att attrahera filmproduktioner; både svenska och utländska.

Sedan är det inte enbart i andra svenska regioner som de svenska produktionerna hamnar. Större svenska filmproduktioner filmar också många gånger i utlandet. Det beror, dels på att filmberättelsen kräver en plats, miljö som inte finns i Sverige, dels på att det kostnaderna för att producera film kan bli avsevärt lägre i utlandet, exempelvis i Prag, Budapest eller i Litauen. Stockholm är idag också en av få europeiska huvudstäder som saknar en filmfond. När det gäller film, räcker det inte att ha en fin och välfungerande filmstad. Det finns alltid alternativ.

I Stockholm finns en infrastruktur och produktionsapparat som håller internationell klass. Likaså filmarbetarna och skådespelarna har Stockholm som bas och många är internationellt etablerade och framgångsrika. Då filmbranschen regionaliserats, men minst 80 procent av landets filmskapare bor i Stockholm, tvingas en stor yrkesgrupp till många och långa resor och att vara borta, ibland långa tider.

Stockholm har ett gyllene läge att etablera sig som Sveriges och Nordens filmcentrum. Det finns mycket goda förutsättningar för Stockholm, att med sin spjutspetskompetens inom teknik med exempelvis Stiller Studios inom "Green Screen", och Chimney Pot inom postproduktion, som redan idag attraherar internationella produktioner, att etablera regionen som hubb för europeiskt filmskapande. Ska Stockholmsregionen lyckas, krävs en plattform för finansiering. Stockholm har idag

ingen möjlighet att konkurrera med regioner som har lägre kostnader, filmfonder eller skattesubventioner.

Den här rapporten bidrar med fem exempel från svenska filmproduktioner. Var och hur de har producerats, och var pengarna hamnar. De exempel vi valt är filmberättelser med en koppling till Stockholm, men där filmproduktionen helt eller delvis förlagts till annan plats än Stockholm. Produktionsbolagen bakom dessa exempel är också bolag som har sin hemmahamn i Stockholm.

Filmproduktioner som undersökningen omfattar är följande. Inom parentes anges premiärår om inget annat anges.

- Monica Z (2013)
- Tommy (2014)
- Gentlemen och Gangsters (2014)
- Den allvarsamma leken (2015)
- Eld och lågor (planerad produktion 2015)

Om uppdraget och dess syfte

Undersökningen är genomförd på uppdrag av Stockholm Business Region och syftet är att få en tydligare bild av valet av produktionsorter för dessa filmer och vilken regionalekonomisk betydelse dessa beslut fått.

Exemplen sammanfattar de direkta effekterna av filmproduktionernas ekonomi; hur stor budget produktionen har och har haft, och vidare kommentarer avseende sysselsättning och hur budgeten spenderas.

Genom undersökningen söker vi också belysa vilka faktorer som varit betydelsefulla för producenternas val av produktionsorter, det vill säga vad som kan ligga bakom besluten att förlägga delar av produktionen till olika regioner och platser.

Avslutningsvis diskuteras utifrån dessa exempel och scenarier utifrån hur andra regioner uppskattar den regionalekonomiska effekten, vilken betydelse en filmfond hade kunnat ha för filmproduktioner i Stockholm-Mälardalsregionen.

Undersökningens genomförande

Undersökningen är i huvudsak utformad som en fallbeskrivning byggd, dels på intervjuer med producenter för de studerade filmerna, dels på underlag som tillhandahållits av producenterna, av beställarens projektgrupp och fritt tillgängligt material via tryckta och digitala medier (se källförteckning).

Urvalet av filmer har skett i samråd med uppdragsgivarna.

De frågeställningar vi utgått ifrån är följande:

1. Resursomfattning. Hur stora är filmernas budgetar och hur har budgeten fördelats? Hur många dagar omfattar produktion; förarbete, inspelning och postproduktion? Hur många och vilken slags arbetskraft har produktionen engagerat?
2. Beslut om plats/region. Vilka har varit de viktigaste faktorerna för valet av platser/regioner för produktions- och inspelningsdagar? Vilka konsekvenser har det lett till i form av förbrukning av budgeten på de olika platserna.

Och en hypotetisk fråga:

3. Om filmen hade fått eller får stöd av en filmfond i Stockholm-Mälardalen, i motsvarande storleksordning och med samma villkor som några av de betydande fonderna i Sverige, hur hade denna finansiering påverkat fördelningen av inspelnings- och produktionsdagar och hur mycket av sysselsättning och omsättning avseende konsumtion och investering hade hamnat i Stockholmsregionen?

Studien är genomförd på uppdrag av Stockholm Business Region. Rapportansvariga hos Cloudberry Communications är:

- Joakim Lind, huvudkonsult och analysansvarig.
- Håkan Sandberg, analytiker och medförfattare.

2. Effekter av filmproduktion

Att producera långfilmer är en omfattande ekonomisk verksamhet, som grovt kan delas in i förarbete, inspelning och efterarbete (postproduktion). Var för- och efterarbetet äger rum beror på var produktionsbolaget är baserat och var det har sina resurser lokaliserade. Om filmen spelas in i en studio gäller detta även inspelningsfasen. Om det däremot är av betydelse för handlingen med vissa bestämda orter eller platser, så kommer geografins att styra valet av inspelningsplats (även om det idag med teknikens hjälp i stor utsträckning går att manipulera miljöer).

”Filmen följer pengarna”, det vill säga; där villkoren är bäst, dit flyttar produktionen. Olika städer och regioner har olika strategier för att locka filmproduktioner. I New York handlar det om skattelättnader, fri poliseskort, gratis möjlighet att använda offentligt utrymme i staden och olika rabatterbjudanden. I London har filmbolagen till exempel fri tillgång till lokal personal för att hitta filmplatser, rabatt på boendekostnader eller hjälp av en polisenhet dedikerad för att assistera filmproduktionen.

Stockholm har figurerat i åtskilliga filmer under årens lopp. Efter att svenska filmproduktioner under flera år i stor utsträckning har lokaliserats till andra orter i Sverige, till exempel Trollhättan och Skåne,

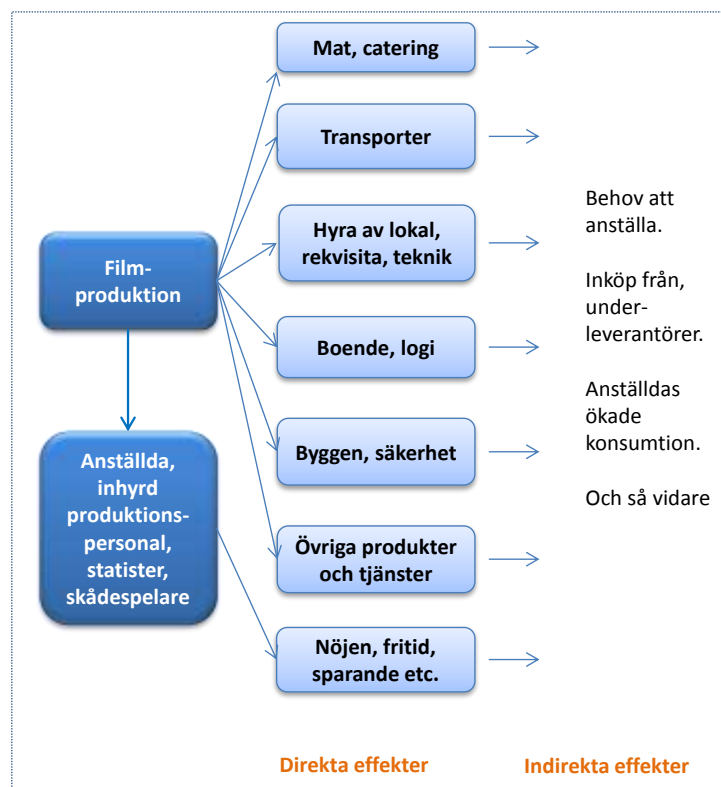
ser vi nu åter att större produktioner filmas på plats i Stockholm. Filmregion Stockholm-Mälardalen erbjuder lokalt stöd och assistans för svenska och internationella filmproducenter som är intresserade av att filma i regionen.

De komparativa fördelar och styrkor som framhålls när det gäller Stockholm-Mälardalen som filmregion är bland annat att det i denna region finns en stor samlad kompetens för filmproduktion, närhet till olika miljöer (medeltida stad, skog/åkermark, slott och slottsparkar, modern citymiljö, skärgård, vatten med mera), låg kriminalitet, goda språkkunskaper och att det är förhållandevis enkelt att få de tillstånd som krävs för filminspelningar. Det finns också kompetens att ta fram varor och kringtjänster kopplade till filmerna.

Under produktionsfasen behöver filmprojektet köpa in olika tjänster och produkter, vilket generar intäkter till näringslivet i regionen. Det handlar dels om direkta effekter och dels indirekta effekter då köp av varor och tjänster i sin tur genererar ökad efterfrågan på arbetskraft, varor och tjänster i nästa led.

Utöver de direkta och indirekta effekterna, skapar en filmproduktion ytterligare effekter genom ökad efterfrågan och konsumtion till följd av ökade inkomster, en så kallad multiplikatoreffekter. Det finns olika beräkningar gjorda i andra studier av filmbranschens betydelse för samhällsekonomi. I en rapport om Film i Skåne användes multiplikatorn 1,5.¹ Mått i samma storleksklass har även använts i andra studier om filmers effekter på näringslivet.

Figur 1. Översikt över näringslivseffekter under en filmproduktion

¹ Rambøll (2003)

En filmproduktion omfattar kreativt arbete i flera led, från idé- och manusstadiet till det hantverksmässiga och konstnärliga hos bland annat scenograf, fotograf och skådespelare, och vid efterarbetet hos till exempel klippare, ljudläggare, kompositör och musiker. Filmproduktionen är både teknik- och personalintensiv. En långfilmsinspelning inbegriper ungefär 35 olika yrken och produktionen som helhet, arbetsinsatser inom cirka 120 olika professioner. Dessa yrkespersoner bidrar till en efterfrågan som är större än den efterfrågan som produktionen ger direkt.

Multiplikatoreffekter går ut på att en ökning av konsumtion eller investeringar, ökar inkomster mer än den ursprungliga ökningen, en så kallad *multipl ökning*. Detta på grund av att den ursprungliga ökningen av konsumtionen leder till att fler anställs som i sin tur får lön som de spenderar, vilket driver på nya investeringar och så vidare.

Multiplikatoreffekten är omdiskuterad. För att det ska gå att tala om en multiplikator krävs friställd kapacitet i ekonomin eller att effekten hade uteblivit om aktiviteten eller ett alternativ till aktiviteten inte hade genomförts. I denna analys har vi inte undersökt förutsättningarna för att kunna räkna med en multiplikatoreffekt från produktionen, utan vi nöjer oss med att ange uppskattade effekter på regional omsättning, med och utan en multiplikator.

Filmberättelser med koppling till en verklig plats kan innebära att platsen eller regionen exponeras för en mångmiljonpublik. I tidigare rapporter har vi argumenterat för betydande marknadsföringsvärde genom att filmberättelser dramatiserar och gör en plats, stad eller region mer intressant. Om vi översätter värdet av exponeringen till annonskostnader för att nå motsvarande publik kan värdet från en internationell publikframgång uppgå till hundratals miljoner kronor och värdet från en normal svensk publikframgång till tiotals miljoner kronor. Men dessa värden är fiktiva värden, däremot finns det många exempel på filmberättelser där de ur ett marknadsperspektiv lockar turister till regionen och på andra sätt skapar ett intresse för platsen. Wallander- och Millennium-turism är kända fenomen.²

Det är självklart inte alla filmer som har kapacitet att locka större turistströmmar, men onekligen är det så att vår bild av världen och platser att resa till formas av de berättelser vi nås av via media där litteratur, film och annan kultur har en kapacitet att etablera känslomässiga band till platsen. De filmer vi valt som fallstudier i denna undersökning är alla historier som säger något om Stockholm. Och om de inte lockar turister, så har de åtminstone förmåga att ge bidrag till berättelserna om Stockholm.

Intresset för filmens potential som marknadsförare och för att locka turister är stort hos regionfrämjare och destinationsutvecklare över hela världen. Men när man diskuterar effekterna från film – berättelsens effekter på sin publik – landar man ofta i en snäv tolkning genom att bara titta på de direkta, kortsiktiga effekterna. Att bara se till de turister som kommer som följd av filmen innebär att man tappar bort betydande värden och missar hur filmberättelser medverkar till att etablera större och mer långsiktiga värden för platsen.³

² Ex vis Sacco (2013)

³ Ex vis Svenska institutet (2012)

En långsiktig strategi bör omfatta flera aktörer som är någorlunda överens om betydelsen av en stärkt filmverksamhet knuten till platsen. Den gemensamma insikten bör omfatta att en filmberättelse ger en stad eller region kulturella resurser att använda som – utöver turism- och filmnäringen – gynnar många delar av näringslivet och samhället. Millennium-filmerna, inklusive författarens öde, har till exempel medverkat till att skapa ett internationellt intresse runt skandinavisk kriminallitteratur.

Den italienske kulturekonomen Pier Luigi Sacco diskuterar med flera samtida kulturekonomer en ny syn på kulturens bidrag som har fått stort internationellt gehör. Sacco talar om "kultur 3.0" som innebär att kulturens samhällsbidrag inte bara kan reduceras till just de direkta och kortsiktiga effekterna. De är också kulturella yttringar som medverkar till att skapa och utveckla andra områden. Denna syn innebär att kulturen bidrar till att stärka och utveckla dimensioner såsom innovation, välfärd, hållbar utveckling, social sammanhållning, livslångt lärande och lokal identitet. Det är utifrån detta synsätt som filmens regionala bidrag bör diskuteras.⁴

3. Filmproduktion i Sverige och Stockholm-Mälardalsregionen

2013 blev ett rekord år för svensk film med 49 svenska filmpremiärer, vilket är flest hittills under 2000-talet. 20 av dessa filmer såldes utomlands. Bland de filmer som slog publikrekord återfinns Monica Z med över en halv miljon biobesökare.

I rapporten "Svensk Filmnäring – Utveckling, utmaningar & möjligheter" anges att aktörer inom produktion, distribution och visning av rörlig bild i Sverige sysselsätter cirka 5 000 fast anställda och ytterligare lika många genom deltidsarbetande och egna företagare. Man ska då minnas att svensk filmnäring överlappar TV- och reklamfilmsnäringarna, vilket gör det vanskligt att avgöra hur stor sysselsättningen är inom spelfilmsområdet. Näringen omsätter runt 8,9 miljarder kronor och en övervägande majoritet av bolagen finns i produktionsledet. Omsättningen är dock betydligt högre för bolag inom distribution och visning.⁵

Lönsamhet och finansiering

Den genomsnittliga svenska spelfilmproduktionen kostar runt 20 miljoner kronor. Det kan jämföras med en budget om minst 300 miljoner kronor för en genomsnittlig amerikansk produktion.

Inom filmbranschen talar man om *mjuk och hård finansiering*. Mjuk finansiering är finansiering som saknar eller har fördelaktigare villkor för exempelvis återbetalning. Hård finansiering är finansiering som har höga krav på återbetalning, exempelvis banklån mot ränta eller riskkapital mot ägarandelar. Från regionala filmfonder kan hård finansiering innebära att en viss del av budgeten ska spenderas i

⁴ Sacco (2013)

⁵ The Boston Consulting Group (2013)

regionen. Finansieringen kan också delas upp i *selektivt respektive automatiskt stöd* (PRS - publikrelaterat stöd), där det förstnämnda avser exempelvis stöd där Svenska Filminstitutets filmkonsulenter utser vilka filmer som ska få stöd, det sistnämnda automatiska stödet går till filmer med stor publikpotential och betalas ut i förväg.

Den *genomsnittliga* finansieringen av lång spelfilm *med konsulentstöd* (18 av 35 filmer) fördelades 2013 enligt följande⁶:

● Privat kapital	1,6 %
● Internettjänster	1,6 %
● TV	7,4 %
● Distributörer	9,1 %
● Fonder	17,2 % (Regionala fonder 7,8 %)
● Producenter	23,4 % (Producent, egeninsats 15,8 %)
● Filminstitutet	39,9 %
● Totalt	100 %

För lång spelfilm *utan produktionsstöd* (som ansökt om PRS) fördelades finansieringen enligt följande:

● Fonder	2,2 % (Regionala fonder 2,2 %)
● Presales	3,8 %
● Privat kapital	5,4 %
● Distributörer	6,8 %
● TV	25,8 %
● Producenter	55,9 % (Producent, egeninsats 15,8 %)
● Totalt	100 %

Reklam- och informationsfilm - en motor för Stockholm-Mälardalen

Svenskproducerad reklamfilm omsätter cirka 6 miljarder kronor per år.⁷ Stockholmsregionen har en särställning eftersom merparten av reklamfilmsbolagen finns i Stockholm. Film & TV-producenterna uppskattar att minst 80 procent av reklamfilmsproduktionen finns i regionen.

Reklamfilmsbranschen har med sin omsättning och sina höga kvalitetskrav även positiva effekter för spelfilmsproduktionen, både kreativt och ekonomiskt. Både produktionsbolag och filmarbetare ägnar sig i stor utsträckning åt såväl reklamfilmsproduktion som spelfilmsproduktion.

Förutom reklamfilm sker även en omfattande produktion av musikvideo, informationsfilm, tv-produktion med mera i Stockholm-Mälardalsregionen, vilket verkar gynnande på den regionala filmnäringen.

⁶ Filmåret i siffror 2013, Svenska Filminstitutet (2014)

⁷ Cloudberry Communications et al, Reklamfilmsproduktion i Stockholm-Sörmland (2011)

Den stora filmproduktionskompetensen som finns i regionen innebär att regionen har goda befintliga resurser för filmproduktion.

Filmproduktioner i regioner och utlandet

I Sverige finns 19 regionala filmresurscentrum som alla har ett grunduppdrag från Svenska Filminstitutet och samfinansieras med respektive regions regionförbund/landsting. Vidare finns idag fyra regionala produktionscentrum i Sverige, där man samproducerar långfilm och tv-drama. Det är Film i Väst (Trollhättan), Filmpool Nord (Luleå), Film i Skåne (Ystad) samt Filmregion Stockholm Mälardalen (Solna). Särskilt Film i Väst och Film i Skåne har fått stor betydelse för filmproduktionen i Sverige idag.

Fram till mitten av 1990-talet producerades merparten av svensk långfilm i Stockholm. Detta fick sin definitiva ändring 1998 då Lukas Moodyssons *Fucking Åmål* gjorde publiksuccé. Filmen var samproducerad med Film i Väst som startat i Trollhättan ett par år tidigare. Av de 20 svenska filmer som hade premiär samma år var Film i Väst medfinansiär till ytterligare fyra utöver *Fucking Åmål*. 2013 hade 14 av Film i Västs svenska samproduktioner premiär. Sedan starten har Film i Väst samproducerat drygt 300 långfilmer, varav flera också är utländska filmer.

Regionaliseringen har på många sätt varit en framgångssaga. Svensk film har förnyats genom miljöer och berättelser från andra delar av Sverige än Stockholm. Den har också bidragit till en ökad internationalisering av svensk film. Samtidigt har förändringen kritiserats då de flesta svenska filmföretag fortfarande finns i Stockholmsregionen. Istället för att använda den infrastruktur som finns i Stockholm med ateljéer, teknik och kompetens har dessa fått transportera sig till de regioner där filmerna har finansierats, med såväl praktiska som konstnärliga konsekvenser för filmproduktionerna. Den regionala finansieringen är också villkorad, där det kan ställas krav på såväl ägarandel som att en del av pengarna ska spenderas i regionen. Samtidigt har filminstitutets förhandsstöd minskat.

Filmproduktion i utlandet

Svenska filmare kan välja att spela in film i utlandet av flera anledningar. En uppenbar anledning är att filmberättelsen utspelar sig i en miljö som inte är möjlig att spela in i Sverige. Att man vill komma åt en särskild extern eller intern miljö. Men med modern teknik (som förvisso kan vara fördyrande) går de flesta platser att återskapa med mer eller mindre autentisk upplevelse. Så en av de främsta förklaringarna till att svenska filmer produceras i utlandet har finansiella orsaker, eftersom många regioner kan erbjuda finansiering, subventioner eller lägre kostnader för arbetskraft.

Både Budapest och Prag är miljöer för många stora och internationella filmproduktioner. Att återskapa miljöer med kulisser, studio eller digitala tekniker i Sverige skulle bli betydligt dyrare än att utgå från befintliga miljöer. Produktion av så kallade historiska dramer och kostymfilmer kan därför ofta hamna utomlands.

Men det är inte bara inspelningen som kan ha fördelar av att förläggas till utlandet. Även förarbete och postproduktion kan förläggas i utlandet, både utifrån lägre kostnader, finansieringsmöjligheter och/eller att man behöver en viss kompetens eller en särskild filmarbetare.

Vidare finns det flera regioner i utlandet som kan erbjuda finansiering via fonder eller subventioner. I de flesta europeiska länder finns olika former av skatteincitament som ger produktionerna i genomsnitt 20 procent tillbaka på vad som spenderas i landet mot redovisning av kvittounderlag.

Ofta är det en kombination av orsaker till varför man förlägger en produktion till utlandet. Både att berättelsen kräver en miljö i utlandet och att kostnaden blir lägre. Det finns exempel på filmberättelser som anpassas för att kunna spelas in på en viss plats. Det är inte en slump att Sune åkte till Grekland eller att Julkalendern 2014 spelades in i Kroatien.

Orsaker till varför svenska produktioner förläggs till utlandet:

- Finansiering (exempelvis privat kapital, fonder, skatteincitament)
- Specifika platser och miljöer
- Lägre lönekostnader
- Längre arbetstid

4. Fallstudier

De senaste åren har ett flertal filmer där Stockholm är central del av berättelsen, producerats med hela eller en större del av produktionen förlagd till andra regioner och platser. Det beror på att filmproduktionen fått finansiering eller andra subventioner mot att den genomförs där, och/eller att kostnadsläget där är väsentligt lägre för filmproduktionen än i Stockholm.

Monica Z (2013)

Produktionsbolag: Stellanova Film

Producent: Lena Rehnberg

Budget: 40 miljoner kronor

Premiär: 10 augusti 2014

Monica Z skildrar en period under 1960-talet i Monica Zetterlunds liv och behandlar hennes kärleks- och familjeliv: från telefonist i Hagfors till jazzsångerska i New York. Filmen fick premiär den 10 augusti 2013 på musikfestivalen Way Out West och gick upp på biografer den 13 september samma år. Filmens regissör är Per Fly som tidigare gjort filmerna Bänken, Dråpet och Arvet. Filmmanus är skrivet av Peter Birro. Huvudrollen som Monica Zetterlund spelades av Edda Magnason och rollen som Monicas far Bengt spelades av Kjell Bergqvist.

Filmen fick elva Guldbaggenomineringar, varav vilka filmen vann fyra; Bästa regi, Bästa kvinnliga huvudroll, Bästa manliga biroll och Bästa kostym.

Filmen är producerad av Stellanova Film i samarbete med Film i Väst, Sveriges Television, danska Eyeworks Fine & Mellow och Svensk Filmindustri. Filmen hade en budget på 40 miljoner kronor. Produktionen fick cirka 12 miljoner kronor i stöd från Svenska Filminstitutet och cirka 3,5 miljoner kronor från Europarådets filmfond Eurimages.

Monica Z omfattades av 41 inspelningsdagar, varav 19 dagar i Västra Götaland, en dag i Hagfors, fem dagar i New York och 16 dagar i Stockholm.

Det finns både konstnärliga och ekonomiska orsaker till varför filmarna valde att spela in på dessa olika platser. Stockholm var en självklarhet eftersom berättelsen till stor del utspelar sig i Stockholm. Även New York valdes utifrån filmberättelsen. Västra Götalandsregionen valdes utifrån finansiella skäl samt deras filmstudiofaciliteter.

Effekter av filmfond i Stockholm

Vårt scenario utgår från att produktionen av Monica Z hade fått stöd av en filmfond i Stockholm i motsvarande 10-15 procent av budgeten. Med regionalt stöd och då bolaget är baserat i Stockholm hade produktionen lagt större delen av inspelningen med minst 35 inspelningsdagar i Stockholm.

Produktionen hade då sannolikt gett minst 60 arbetsdagar för cirka 100 personer i Stockholmsregionen. Med ett avtal om ett *spendintervall* i regionen om 1-1,5 för denna produktion hade minst 4-9 miljoner omsatts i regionen. Då både produktionsbolag och filmarbetare är etablerade i regionen hade det sannolikt spenderats 20 miljoner kronor. Antar vi vidare en multiplikator om 1,5 innebär det att produktionen skulle ge ett regionalt bidrag om 30 miljoner kronor.

Tommy (2014)

Produktionsbolag: Atmo Rights
Producent: Kristina Åberg
Budget: 26 miljoner kronor
Premiär: 2014

Under våren 2014 hade filmen Tommy premiär som är en thriller som huvudsakligen utspelar sig i Stockholm. Huvuddelen av filmen är dock inspelad på andra orter. Filmen omfattade tio inspelningsveckor och hade en budget om 26 miljoner kronor. Filmpool Nord har varit samproducent. Huvuddelen av filmen spelades in i Luleå och Boden, orter som får föreställa Stockholm, men man spelade också in med cirka fem dagar i Stockholm och fem dagar i Göteborg. Filmen har även spelats in under tre dagar på Sri Lanka.

Eventuella effekter av filmfond i Stockholm

I vårt scenario räknar vi med att filmen hade fått stöd från en filmfond i Stockholm motsvarande 10-15 procent av budget med en överenskommelse om att förhållandet 1-1,5 ange vad produktionen ska omsätta i regionen hade produktionen omsatt 3-6 miljoner kronor i Stockholm. Eftersom Tommy är en Stockholmsberättelse hade högst sannolikt en större del av filmen spelats in och producerats i regionen och vidare minst 50 procent av budgeten spenderats i regionen, vilket motsvarar minst 13 miljoner. Antar vi en multiplikator om 1,5 ger det en omsättning av 19,5 miljoner kronor i Stockholmsregionen.

Gentlemen och Gangsters (2014)

Produktionsbolag: B-Reel Feature Films

Producent: Fredrik Heinig, Johannes Åhlund och Mattias Nohrborg

Budget: 94 miljoner kronor

Produktionsår: 2013-2014

Premiär: 5 december 2014 (Gentlemen)

Gentlemen är historien om bröderna Henry och Leo Morgan och om ett samhälle i förändring med jazz, poesi, kärlek och spionage i efterkrigstidens Stockholm och Europa. Det är en uppgörelse med 1970-talets folkhemssverige, med ett land som visste bäst om nästan allt, men där det också finns en mörk sida med vapenhandel och människosmuggling. Filmproduktionen omfattar även romanberättelsen *Gangsters* från 2005.

Gentlemen har biopremiär den 5 december 2014. Filmen kommer även visas på SVT som en serie i fyra delar á 90 minuter, en tv-serie som även omfattar filmatisering av *Gangsters*. Filmerna regisseras av Mikael Marcimain som tidigare regisserat filmer som *Call Girl*. Huvudrollen spelas av David Dencik som Marcimain tidigare har samarbetat med.

“a portrait of Stockholm one could almost smell, feel and virtually touch”⁸

Filmen är producerad av Fredrik Heinig, Johannes Åhlund och Mattias Nohrborg vid produktionsbolaget B-Reel med stöd av Svenska Filminstitutet, filmkonsulent Lars G Lindström, Norsk Filminstitut, Nordisk Film & TV Fond, i samproduktion med Sveriges Television, AB Svensk Filmindustri, Film i Skåne, Film i Väst, 4 ½ Fiksjon, Reel Ventures, och i samarbete med Chimney Pot och Wild Bunch.

Filmproduktionen har en budget på 94 miljoner kronor. SVT har finansierat produktionen med 45 miljoner kronor. Produktionen är också samproducerad av Film i Väst och Film i Skåne.

⁸ Swedish Film, nummer 2, 2014

Produktionen har omfattat cirka 100 dagar förproduktion som i genomsnitt sysselsatte cirka 20 personer och 120 inspelningsdagar som engagerade 60-100 personer. Inspelningsdagarna fördelades med drygt 50 dagar i Litauen, 60 dagar i Sverige (Västra Götaland, Skåne och Stockholm) och några dagar i Danmark. Under inspelningen i Sverige bestod teamet av uppskattningsvis 100 personer, och i Litauen av 60-70 personer, där mer än hälften var lokal arbetskraft.

Filmteamet spenderade drygt 20 miljoner kronor i Litauen. Bland annat byggdes en komplett lägenhet med central betydelse för berättelsen och delar av Hornsgatan i Stockholm reproducerades för inspelningen. Studiobygget kostade cirka fyra miljoner kronor.

Det finns flera orsaker till varför produktionsbolaget valde att förlägga en stor del av produktionen till Litauen med hela tio inspelningsveckor. Filmberättelsen är knuten till ett historiskt Stockholm, Södermalm på 1960- och 1970-talet, som krävde en stor studioproduktion där man bland annat byggde upp lägenheten på Hornsgatan. Att göra något motsvarande i Sverige hade blivit betydligt mer kostsamt, uppskattningsvis 20-25 miljoner kronor mer.

I Litauen är arbetsdagarna också längre än i Sverige, 10-12 timmar jämfört med Sveriges åtta timmars arbetsdag. Eftersom varje inspelningsdag är dyrbar har en längre inspelningsdag stor betydelse för produktionskostnaderna. Till detta kommer att lönekostnaderna i Litauen är i snitt 50 procent lägre jämfört med svenska löner; en litauisk regiassistent kostar ungefär 20-30 procent av motsvarande svensk assistent.

”Där finns ett bra hantverkskunnande i Litauen. Något som i kombination med ett lägre löneläge bidragit till varför vi valde Litauen.” (Citat från producenterna).

Effekter av filmfond i Stockholm

Om produktionen av *Gentlemen (och Gangsters)* hade fått stöd av en filmfond i Stockholm i 5-15 procent av filmbudgeten, hade med största sannolikhet en större del av produktionen än vad som nu varit fallet förlagts till Stockholmsregionen.

Utifrån hur filmregionerna arbetar idag är det osannolikt att en film får stöd från flera regioner samtidigt, åtminstone stöd i samma storlek. De regionala filmcentrumen vill gärna kunna ange att en produktion har varit deras såsom projekt med huvudsaklig koppling till en specifik region.

Med en regional filmfond i Stockholm är det rimligt att en större del av inspelningstiden i Sverige, 60 dagar, hade förlagts till Stockholm. Nu har produktionen hur som helst fått en större möjlighet att spela in i Stockholm genom att produktionen även görs som tv-serie. Men uppskattningsvis hade 40 inspelningsdagar med 80 personer förlagts till Stockholm, vilket motsvarar en fördubblad inspelningsperiod.

Den allvarsamma leken (2015)

Produktionsbolag: B-Reel Feature Films

Budget: 45 miljoner kronor

Produktionsår: 2013-2015

Premiär: under 2015

Filmen är baserad på Hjalmar Söderbergs bok med samma namn från 1912 och är en kärlekshistoria mellan Arvid och Lydia som inleder ett intensivt kärleksförhållande i sekelskiftets Stockholm. Flera år förflyter utan att Arvid och Lydia möts. Men en dag för slumpen dem samman, och de låter sin gamla kärlek flamma upp på nytt. Då de båda är gifta på varsitt håll inleder de ännu en gång en kärleksrelation som blir en allvarsam lek. Filmen kommer även att röra sig lite längre fram i tiden än romanen, mot första världskrigets utbrott. *Den allvarsamma leken* har filmatiserats två gånger tidigare: Av Rune Carlsten 1945 och av Anja Breiens 1977.

Den allvarsamma leken får biopremiär under 2015 och är regisserad av Pernilla August. Manuset är skrivet av den danska regissören Lone Scherfig som blev internationellt känd efter filmerna *An education* och *En dag*.

Bakom den nya filmen står produktionsbolaget B-Reel Feature Films som har producerat *Gentlemen*, samt Lisa Langseths film *Hotell*. Den allvarsamma lekens producent Patrik Andersson har varit inspirerad av britternas moderna nytolkningar av litterära klassiker som ex. *Stolthet och Fördom* och *Wuthering Heights*.

Filmen har en budget på 45 miljoner kronor. Produktionen på cirka 100 dagar, omfattar cirka 40 inspelningsdagar varav 2-3 dagar har förlagts till Stockholm, en dryg vecka i Västra Götalandsregionen och vidare cirka 30 dagar i Budapest. Inspelningen i Budapest börjar i februari 2015. Produktionen omfattar också postproduktion i Norge och annan produktion i Danmark. De scener i *Den allvarsamma leken* som ska utspela sig i Stockholms skärgård spelas in i Åmåls skärgård.

I valet av Budapest som central inspelningsplats pekar producenterna på att denna stad och Prag är överlägsna när det gäller att spela in filmer som utspelar sig tillbaka i tiden med sina förhållandevis oförstörda och tidstypiska miljöer. I städer som Stockholm har moderniseringen "förstört" möjligheten att spela in sådana filmer. Budapest och Prag är också kända internationellt bland filmskapare för den goda service och filmkompetens som erbjuds till internationella filmteam och erfarenhet från att bistå stora Hollywoodproduktioner. Utöver detta är lönerna och det allmänna kostnadsläget en fördel. Esset i rockärmen har dock Budapest i form av statliga subventioner till utländska filmproducenter:

Även då en budget omfattar större resekostnader så kan det ofta bli billigare att spela in och producera i utlandet. I Budapest och Prag är lönekostnaden för filmarbetare enligt de producenter vi talat med i snitt 50 procent lägre än jämförbara kompetenser i Sverige.

Effekter av filmfond i Stockholm

Om produktionen av Den allvarsamma leken hade fått stöd av en filmfond i Stockholm motsvarande 5 miljoner hade sannolikt en större del av produktionen förlagts till Stockholmsregionen.

Med regionalt stöd hade produktionen getts minst 10 inspelningsdagar i Stockholm och en större del av postproduktionen. Eftersom bolaget är baserat i Stockholm och många av anställda och medarbetare bor här, menar producenterna att de troligen hade lagt betydligt mer av tiden i Stockholm. Produktionen i Budapest hade sannolikt inte påverkats, både eftersom produktionen behövde den miljön och då kostnaderna i Ungern är betydligt lägre än i Stockholm.

Produktionen hade uppskattningsvis gett minst 60 arbetsdagar för cirka 100 personer. Eftersom både produktionsbolag och filmarbetare är etablerade i regionen hade det inneburit att man spenderat minst 10 miljoner kronor. Med en multiplikator om 1,5 innebär det att produktionen skulle kunnat ge ett regionalt bidrag om 15 miljoner kronor till regionen.

Eld och lågor (planeras för produktion under 2015)

Produktionsbolag: Atmo

Budget: cirka 40 miljoner kronor

Premiär: 2015

Eld och lågor är en film som planeras spelas in under nästa år, 2015 av produktionsbolaget Atmo. Filmen är en utpräglad Stockholmsskildring och handlar om Gröna Lund i början av 1940-talet. Vid den tiden fanns det två konkurrerande nöjesfält i Stockholm.

Produktionen är fortfarande på planeringsstadiet och det är inte helt bestämt var och hur produktionen kommer genomföras. Budgeten planeras till 40 miljoner kronor. Exteriörer och en del studioarbeten planeras ske i Budapest under sju veckor. Det beror både på att det i Budapest finns tidstypiska miljöer och ett nöjesfält med en bergochdalbana som motsvarar den som fanns på Gröna Lund vid den tiden då berättelsen ska utspela sig. Några inspelningsdagar kommer att ske i Stockholm för att fånga Stockholmsmiljöer.

Budapest är enligt producenten mycket populärt idag. Det finns många fördelar med att producera i Ungern. Kostnaderna blir lägre.

Effekter av en filmfond

Sannolikt kommer produktionen få regionalt stöd motsvarande de 5-15 procent som vi räknat med i tidigare fall. Det skulle i så fall innebära en investering med 2-6 miljoner kronor.

Om produktionen får stöd från en Stockholmsfond med minst 4 miljoner kronor och en överenskommelse som anger förhållande 1-1,5 i regional spending skulle produktionen lägga 4-9 miljoner i Stockholm, sannolikt betydligt mer eftersom en många av filmarbetarna bor i Stockholm.

Enligt producenten finns det även ett värde med att kunna arbeta där man bor, med ett fungerande socialt liv.

5. Vad blir skillnaden med en Stockholmsbaserad filmfond?

De producenter vi talat med välkomnar alla en Stockholmsbaserad filmfond. Eftersom bolagen har sin bas i Stockholm, många filmarbetare bor i Stockholm och vidare att det finns både ett kunnande och en infrastruktur för avancerad filmproduktion så uppfattas det som "märkligt" att det saknas en betydande fond i Stockholm. Det påpekas att detta leder till att potentiella stockholmsproduktioner istället flyttar runt i Sverige med extra kostnader för resor, logi och andra utgifter till följd. De intervjuade producenterna säger också att det ur filmskaparhänseende inte finns något som saknas i Stockholmsregionen och som skulle motivera att produktionen läggs i en annan region, bortsett från när det handlar om specifika miljöer och platser.

Generellt säger producenterna att de delar av filmproduktionerna som nu förlagts till andra regioner och som inte kan kopplas till specifika inspelningar i större utsträckning hade kunnat förläggas till Stockholm. Eftersom många av dessa filmare bor i Stockholm hade de sannolikt också spenderat mer i regionen än vad de gjort nu. Det är således rimligt att anta att produktionskostnaderna hade kunnat hållas nere genom lägre kostnader för bland annat resor och uppehälle. Men samtidigt säger alla producenter vi talat med att de högst sannolikt hade producerat mer av filmen om det fanns en fond. Det är lättare att motivera att produktionen "hålls kvar".

Enbart de filmer som tas upp i denna fallstudie, som ska utspela sig i Stockholm, skulle med en investering om 10 procent av budget per film innebära en regional omsättning från filmproduktionerna om mellan 39-93 miljoner kronor (exklusive multiplikator).⁹

Kolumn1	Fondfinans. scenario	A. Regional omsättn.	B. Regional omsättn.	A. inkl. multiplikator 1,5	B. inkl. multiplikator 1,5
	<i>investering</i>	<i>Spend 1,5</i>	<i>Hög</i>	<i>Låg</i>	<i>Hög</i>
Monica Z (2013)	4 msek	6 msek	20 msek	9 msek	30 msek
Tommy (2014)	3 msek	4,5 msek	13 msek	9 msek	19,5 msek
Gentlemen & Gangsters (2014)	10 msek	15 msek	30 msek	12 msek	45 msek
Den allvarsamma leken (2015)	5 msek	7,5 msek	10 msek	9 msek	15 msek
Eld och lågor (produktion 2015)	4 msek	6 msek	20 msek	9 msek	30 msek
Totalt	26 msek	39 msek	93 msek	48 msek	140 msek

Nu kännetecknar dessa filmer inte den genomsnittliga spelfilmsproduktionen, flera av dessa har varit eller kommer sannolikt bli stora publikframgångar och vidare att de innehåller mycket Stockholm. Men en filmfond kan självklart inte enbart investera i Stockholmsberättelser, utan den konstnärliga friheten behöver säkras och utvecklas för att spänna över olika slags filmproduktioner.

Det blir svårt att diskutera vad en filmfond kunde ha inneburit för Stockholm utan att jämföra med Film i Väst, mot bakgrund av deras framgång med över 300 finansierade filmer de senaste 18 åren,

⁹ Intervallat beror på hur stor del som respektive produktion hade lagt i Stockholm. Den lägre nivån anger effekten av en mindre produktion i regionen, och den högre nivån en större produktion.

varav åtskilliga kritikerframgångar. Film i Väst lät dessutom utreda den regionalekonomiska betydelsen själva 2010¹⁰. Den utredningen visade att för varje miljon kronor Film i Väst investerade i en filmproduktion genererade detta 3,2 miljoner kronor tillbaka till regionens ekonomi, motsvarande ett tillskott till BRP (bruttoregionprodukten) på 2,6 miljoner kronor. Film i Väst investerar varje år cirka 70 miljoner kronor i olika filmproduktioner, vilket därmed skulle ge Västra Götalandsregionen 224 miljoner kronor tillbaka och ett tillskott på 182 miljoner kronor årligen.

Enligt det sätt som Västra Götalandsregionen har räknat skulle en investering om 50 miljoner kronor, generera minst 160 miljoner kronor tillbaka till regionen och ett tillskott till BRP om 130 miljoner kronor. Nu bör det inte gå att helt översätta Västra Götalands-modellen för hur det regionala bidraget har beräknats för Stockholm.

Även med en försiktigare beräkning än den som Film i Väst redovisar skulle en regional filmfond i Stockholm bidra väsentligt till regionens ekonomi. Lika viktigt är att den skulle kunna fungera som ett nav för regionens filmproduktion och som internationell marknadsföringskanal av både Stockholmsproducerade filmer och Stockholm som plats för utländska filmskapare. De samlade filmresurser som finns i Stockholmsregionen skulle därmed kunna uppnå ett större resursutnyttjande och bidra till tillväxten för en redan befintlig – om än nomadiserad – regional filmnäring.

En filmfond i Stockholmsregionen kan också utnyttja det faktum att många Stockholmsbaserade filmproducenter inte behöver "tvingas" att spela in en viss del av filmen i regionen och istället ställa andra slags krav med syfte att profilera Stockholm, till exempel genom att finansierade filmer lever upp till hållbarhetskrav, mångfald etc.

Vidare skulle en filmfond innebära att Stockholm sällar sig till de andra europeiska huvudstäderna som redan har filmfonder och därmed ytterligare markerar sin tillhörighet till den pågående europeiska satsningen på kultur och kreativa näringar.

Med en fond i Stockholm hade filmerna fått fler inspelningsdagar i Stockholm. Det är sannolikt att det även skulle produceras fler manus med Stockholm i en av de ledande rollerna. Om vi antar att marknadsföringsvärdet av en normalstor svensk filmframgång uppgår till tiotals miljoner kronor och att det årligen skulle produceras 10 filmer med Stockholm som visuell plats eller central för handlingen, skulle värdet av den typen av exponering kunna uppskattas till hundratals miljoner kronor.

6. Summering

- Filmproducenter är kostnadskänsliga och "följer pengarna" till andra regioner även när det finns andra starka skäl att genomföra produktionen i Stockholmsregionen.
- En stor del av filmarbetarna bor i Stockholmsregionen och när filmproduktioner erhåller *hård finansiering* med krav på produktion i en annan region så leder det till ökade kostnader för resor och uppehälle.

¹⁰ Inno Scandinavia och WSP (2011)

- I Stockholm är förhållandena för privatfinansiering förhållandevis goda, men detta utgör en "hård finansiering", med den negativa konsekvensen att filmskaparen ger upp delar av sin egen avkastning.
- "Mjuk finansiering", gärna där filmproducenterna kan få behålla sin egen ägarandel, är av stor betydelse för en stark och dynamisk filmbransch.
- Antar vi att Stockholmsbaserade fonden får en storlek på 50 miljoner kronor i 10-20 filmproduktioner per år och som liknar fallstudierna och de spelfilmsproduktioner som Film i Väst investerat i uppgår den regionala omsättningen av produktionerna till mellan 100-160 miljoner kronor, varav ett tillskott till BRP om 130 miljoner kronor.
- Sysselsättningsmässig omfattar en produktionsvolym som den antagna minst 300 arbetstillfällen (beräknat på heltidstjänster) relaterade till produktionerna.
- Det är rimligt att anta att alla de filmproduktioner där Stockholm är centralt för berättelsen eller de filmer som görs av filmbolag som har en större del av sin verksamhet med bas i Stockholm kommer förlägga sin produktion till Stockholm.
- Spenderingskraven är en förhandlingsfråga och behöver ta hänsyn till vad det är för typ av produktion och vad i produktionen som behöver stödjas. Spenderingskraven kan även inkludera krav på att produktionen ska ha en hållbarhetsdimension, där det i kraven anges vad bidraget ska och kan gå till.
- En filmfond kan även ha stor betydelse för framtida internationella produktioner beroende på hur den konstrueras.

Källor

Intervjuer med ett tiotal producenter i Stockholm, varav producenter till filmerna som redovisas i rapporten.

Rapporter och litteratur

- The Boston Consulting Group (2013) Svensk Filmnäring – Utveckling, utmaningar & möjligheter: BCG
- Film i Väst AB (2014), Årsredovisning 2013
- Inno Scandinavia och WSP (2011) Västra Götaland som filmregion - En utvärdering av genomförda insatser för att utveckla sektorn & en analys av det regionala filmlandskapet: Västra Götalandsregionen
- Cloudberry Communications AB och Oxford Research AB (2011) Reklamfilmsproduktion i Stockholm-Sörmland - Regionalekonomiska effekter av reklamfilmsproduktion i Stockholmsregionen, 2011: Stockholm Business Region med flera, Stockholm
- Cloudberry Communications AB och Oxford Research AB (2011) Millenniumrapporten - Ekonomiska effekter och exponeringsvärdet av Stockholmsregionen i de svenska Millenniumfilmerna, 2011: Stockholm Business Region med flera, Stockholm

- Cloudberry Communications AB (2006) Kan man sälja Skåne med Wallanderfilmer? Värdet av exponeringen av Skåne genom Wallanderfilmerna och deras effekter på besöksnäringen: Film i Skåne, Oresund Film Commission, Position Skåne
- Rambøll (2003) Film i Skåne - Regionaløkonomisk analyse: Oresund Film Commission, Copenhagen
- Sacco, Pier Luigi (2013) Kultur 3.0 Konst, delaktighet, utveckling: Nätverkstan, Göteborg
- Statens offentliga utredningar, (SOU) 2012:59, Svenska Filminstitutets yttrande över betänkandet, Nya villkor för public service
- Statens offentliga utredningar, (SOU) 2009:73, Vägval för filmen
- Svenska Filminstitutet (2014) Filmåret i siffror 2013: SFI, Stockholm

Artiklar

- Fokus, nr 26, 2013, Drömmen om Monica
- Swedish Film, nummer 2, 2014

Stockholm den 12 november 2014

Joakim Lind
m. 0709-286 973
joakim@cloudberry.se

Håkan Sandberg
m. 0707-324 288
hakan@cloudberry.se

Cloudberry Communications AB
www.cloudberry.se